

Käyttäytymistaloustiede ja julkisen sektorin rooli

Kaisa Kotakorpi

VATT & Turun yliopisto

Käyttäytymistaloustiede osana talousteorian kehityksen jatkumoa

- Täydellinen kilpailu → epätäydellinen kilpailu
- Täydellinen informaatio → epätäydellinen ja epäsymmetrinen informaatio
- Täydellinen rationaalisuus → rajoittunut rationaalisuus

Käyttäytymistaloustiede ja markkinoiden epäonnistuminen

- Julkista sektoria tarvitaan, kun markkinat eivät toimi tehokkaasti
 - perinteisesti julkishyödykkeet, ulkoisvaikutukset, sosiaalivakuutus
 - rajoittuneen rationaalisuuden myötä uudenlainen rooli julkiselle sektorille?
 - Jos kuluttajat eivät tee oman hyvinvointinsa kannalta hyviä päätöksiä, onko julkisen sektorin syytä puuttua tilanteeseen?
 - Esimerkkejä: tahdonheikkous, epäjohdonmukaiset preferenssit ja lyhytnäköisyys → alisäästäminen, epäterveelliset elintavat
 - Ulkoisvaikutukset vs. ”internaliteetit”

Korjaako yksityinen sektori kuluttajien tekemät virheet?

- Markkinat voivat pahentaa epärationaalisuuden vaikutuksia
 - yritykset voivat käyttää hyväkseen kuluttajien epärationaalisia piirteitä
- Tahdonheikkouden ongelman selittäminen haasteellista markkinoilla
 - sitoutumiskeinojen tarjonta yksityisellä sektorilla
 - suuri määrä potentiaalisia tarjoajia, mahdollisuus uudelleenneuvottelulle
 - kuluttajien naivius
- Julkinen sektori
 - poliittiset ohjauskeinot koskevat kaikkia eikä politiikkaa ei voi muuttaa yhden henkilön hetken mielijohteesta
 - monopoli pakkokeinojen käyttöön

Paternalismi

- Paternalismi: tehdään päätöksiä jonkun toisen puolesta, tavoitteena tuon toisen henkilön hyvinvoinnin lisääminen
- Thaler & Sunstein (2003): Libertaarinen patenalismi – esim. oletusarvovalinnan (default) asettaminen ei rajoita valinnanvapautta, kun sitä on helppo muuttaa
 - ”Nudge”-politiikka auttaa epärationaalisia ihmisiä, mutta ei vaikuta rationaalsiin toimijoihin
 - Esim. eläkesäästäminen
- Monenlaista paternalismia
 - Epäsymmetrinen paternalismi (Camerer et al. 2003): politiikkatoimenpiteet joilla on suuria hyötyjä niille jotka kärsivät virheistä (esim. riippuvuudet), mutta pieniä vaikutuksia muille
 - Optimaalinen paternalismi (esim. O’Donoghue & Rabin 2006): esim. ”syntiverot” – punnitaan eri politiikkavaihtoehtojen hyviä ja huonoja puolia ja etsitään paras vaihtoehto

Onko paternalismille vaihtoehtoja?

- Thaler & Sunstein (2003): paternalismille ei ole vaihtoehtoa
 - julkinen valta tekee joka tapauksessa päätöksiä, jotka vaikuttavat yksilöihin
 - paternalistinen mandaatti on tällöin ainoa mahdollinen vaihtoehto
 - Esim. ”ei tehdä mitään” on myös politiikkavalinta
- Miten julkinen sektori voi tietää, mikä yksilöille on hyväksi?
 - Oletus ei ole, että julkisella vallalla on parempaa tietoa todellisista preferensseistä kuin yksilöllä itsellään
 - Esim. hyvinvointikriteerin valinta, kun kuluttajat käyttäytyvät epäjohdonmukaisesti (Bernheim & Rangel 2009)

Esimerkki: eläkesäästäminen

- Paljon esimerkkejä alisäästämisestä
 - Esim. Choi, Laibson, Madrian, Metrick (2002) kysely yhdysvaltalaisessa yrityksessä: 68 % vastasi säästävänsä liian vähän, 24 % suunnittelee lisäävänsä säästämistä, 3 % teki niin
- Ratkaisukeinoja
 - Julkinen eläkevakuutus
 - Yksityiseen eläkesäästämiseen kannustavat toimet
 - Oletusarvovalinnan muuttaminen ja aktiivisen valinnan vaatiminen tehokkaampia keinoja kuin rahalliset kannusteet ja informaation lisääminen

Esimerkki: eläkesäästäminen

- Save more tomorrow (SMarT, Thaler & Benartzi 2004)
 - Tahdonheikkoudesta kärsivät kuluttajat ovat usein kärsivällisiä kun tehdään pitkän aikavälin päätöksiä
 - Tarjotaan heille sitoutumiskeino säästää enemmän tulevaisuudessa
 - SMarT:n keskeinen idea: henkilö sitoutuu nostamaan säästämistä tulevien palkankorotusten yhteydessä
 - Kaksi yksityiskohtaa jotka hyödyntävät käyttäytymistaloustieteen opetuksia: (i) tehtävä päätös koskee tulevaisuuden säästämistä (tahdonheikkous); (ii) säästäminen kasvaa vain palkankorotusten yhteydessä (tappionkaihtaminen)
 - Esim. monet henkilöt jotka eivät halua aloittaa säästämistä heti (tavattuun rahoitusneuvojan) haluavat silti SMarT:n
 - Iso vaikutus säästämiseen ekstensiivisellä & intensiivisellä marginaalilla

Lopuksi

- Käyttäytymistaloustieteen myötä potentiaalisesti uudenlainen rooli julkiselle sektorille
 - rajoittuneesti rationaalisten, epäjohdonmukaisesti käyttäytyvien kuluttajien virheiden korjaaminen
- Toisaalta keinojen valikoima on laaja ja julkisen sektorin oikea koko on aivan yhtä avoin kysymys kuin perinteisen julkistaloustieteen kohdalla
- Eläkesäästäminen esimerkkinä aihepiiristä, jossa käyttäytymistaloustieteen opetuksia käytetty hyväksi mielenkiintoisella tavalla
- Julkisen sektorin tehtävät: (i) tehokkaasta allokaatiosta ja (ii) oikeudenmukaisesta tulonjaosta huolehtiminen - tässä esitelmässä puhuttiin vain ensimmäisestä

Lähteet

Bernheim, B.D. and Rangel, A. (2009). Beyond Revealed Preference: Theoretic Foundations for Behavioral Welfare Economics. *Quarterly Journal of Economics*, 124, 51-104.

Camerer, C. F., Issacharoff, S., Loewenstein, G., O'Donoghue, T. and Rabin, M. (2003). Regulation for conservatives: behavioral economics and the case for "asymmetric paternalism". *University of Pennsylvania Law Review*, 151, 1211-1254.

Choi, J., Laibson, D., Madrian, B. and Metrick, A. (2002). Defined Contribution Pensions: Plan Rules, Participant Decisions, and the Path of Least Resistance. *Tax Policy and the Economy*, 16, 67-114.

Rabin, M. and O'Donoghue, T. (2006). Optimal Sin Taxes. *Journal of Public Economics*, 90, 1825-1849.

Thaler, R. H. and Benartzi, S. (2004). Save More Tomorrow: Using Behavioral Economics to Increase Employee Saving. *Journal of Political Economy*, 112, 164-187.

Thaler, R. H. and Sunstein, C. R. (2003). Libertarian Paternalism. *American Economic Review (Papers and Proceedings)*, 93, 175-179.

Thaler, R. and Sunstein, C. (2008). *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth and Happiness*. Yale University Press.